

Objavljeno u *Jutarnjem listu*, 6. listopada 2005. godine, na str.18, u povodu prigode u kojoj je Misija OEES-a u Republici Hrvatskoj obilježila 30. godišnjicu potpisivanja Završnog dokumenta iz Helsinkija i osnivanje KESS-a/OEES-a.

Helsinki 1975. godine – 30 godina poslije

Viđenja jednog od utemeljitelja

Bio sam jedan od sudionika na samitu u Helsinkiju 1975. godine, koji je bio ne samo značajan događaj već i još očitiji odraz velikih promjena toga vremena. Trideset i pet čelnika država iz različitih zemalja Europe i Sjeverne Amerike potpisalo je Završni dokument kojim je ustanovljena Konferencija o europskoj sigurnosti i suradnji (KESS).

Bilo je to vrijeme koje se poprilično razlikovalo od ovoga danas no ipak su svi znameniti državnici poput Brežnjeva, Forda, Giscarda D'Estainga, Wilsona, Schmidta, Tita, Mora te mnogi drugi, nazočili događaju. Europa, osjećajući posljedice hladnoga rata, bila je suočena s brojnim poteškoćama, a logika kojom su se koristila dva bloka činila je komunikaciju između Istoka i Zapada još težom.

Bilo je to vrijeme Varšavskog pakta, Berlinskog zida, dvije Njemačke, SSSR-a, vrijeme kada je komunizam bio rasprostranjen u polovici država na kontinentu. Bilo je to također vrijeme Europske ekonomske zajednice i njezinih devet država članica, vrijeme smanjenog NATO-a i Ujedinjenih naroda s polovicom postojećeg članstva.

KESS je pristupio svim tim organizacijama na nepretenciozan i provizoran način, u razmacima, bez pravne osobnosti i bez obvezujućih zaključaka. Države članice poštovale su odluku KESS-a s obzirom na njihovu političku spremnost i nadu kako će Završni dokument iz Helsinkija osigurati veću sigurnost granica koje su nastale nakon Drugoga svjetskog rata i kako će promicati učestalost kontakata između državljana istočne i zapadne Europe.

Međutim, međunarodna zajednica je vrlo brzo shvatila kako je Završni dokument iz Helsinkija doista predstavljao politički sporazum koji nije bio potpisan 1945. godine nakon okončanja sukoba. Dokument je imao snagu graditi mostove između država, omogućiti sklapanje miješanih brakova, promicati kulturnu razmjenu, olakšati reforme u obrazovanju, poboljšati kontakte između medija s obje strane, omogućiti osobna i obiteljska putovanja između Istoka i Zapada. Sve to, što se čini tako jednostavnim i lakim, sadržavalo je snagu koja je u razdoblju od nekoliko godina poljuljala temelje željezne zavjese i uzrokovala pad Berlinskog zida.

KESS, koji se 1995. pretvorio u stalnu organizaciju (OEES) sa sjedištem u Beču i institucijama rasprostranjenima diljem europskih zemalja, bez sumnje je jedno od najvažnijih diplomatskih nasljeđa 20. stoljeća. Osvrćući se na drugu polovicu toga stoljeća, možemo reći kako niti jedna druga organizacija nije tijekom šezdesetih i sedamdesetih godina imala takav utjecaj na pretvorbu podijeljene Europe.

Danas OESS djeluje u Hrvatskoj kao i u drugih sedamnaest država na Balkanu, istočnoj Europi, na Kavkazu i u središnjoj Aziji, kako bi se na ravnopravan način postigla potpuna demokratizacija i integracija tih područja u preostali dio kontinenta.

Današnju Europu čini Europska unija sa svojih 25 partnera, NATO sa svojih 27 saveznika i OESS sa svojih 55 država članica. Svi oni, uključujući hrvatske vlasti, 6. listopada obilježavaju 30. godišnjicu od potpisivanja tog povijesnog dokumenta koji je neizmerno mnogo pridonio otvaranju i demokratizaciji sadašnje Europe.

OESS-u neće biti lako ponoviti svoje izvanredne rezultate iz 20. stoljeća. Svijet se u posljednjih trideset godina strahovito izmijenio. Istok i Zapad više nisu dio političke stvarnosti. U Europi su nastale 22 nove, neovisne države, uključujući Hrvatsku. Najvažnije međunarodne organizacije još se uvijek nastoje prilagoditi novom političkom okruženju; to je slučaj s UN-om, EU-om, NATO-om, Vijećem Europe i svakako OESS-om.

Od 1995. godine, kada je prvobitna Konferencija pretvorena u organizaciju, pozornost OESS-a postepeno se preusmjeravala na pružanje pomoći državama članicama kojima je ona bila potrebna uslijed njihove nedavno stečene neovisnosti, njihovih gospodarskih problema ili posljedica rata koje su neke od njih pretrpjele. S tim ciljem, osnovano je pet institucija i 20 misija u pojedinačnim zemljama kako bi im se pomoglo u rješavanju njihovih specifičnih problema poput povratka izbjeglica, obnove kuća, demokratizacije društva u odnosu na politički život, vladavinu prava, stanje u medijima, djelovanje policije i razvoj civilnog društva.

Što možemo očekivati od OESS-a u godinama koje predstoje? U ovom trenutku, na samom pragu 21. stoljeća, na to nije lako odgovoriti. Nove ciljeve tek treba definirati a najvažniji međunarodni čimbenici još uvijek ulažu napore kako bi ostali na pravom putu. Unatoč tomu, OESS nikada ne bi smio zanemariti svoju najvažniju ulogu – pružanje pomoći zemljama na Balkanu, Kavkazu, u istočnoj i središnjoj Aziji kako bi one bile spremne uživati prednosti postojećeg suvremenog razdoblja, epohe napretka, mira i demokracije.

Jorge Fuentes Monzonis-Vilallonga
veleposlanik
Voditelj Misije OESS-a u Republici Hrvatskoj